

SPASTİK ÖZÜRLÜ ÇOCUKLARIN TEDAVİ ve EĞİTİMLERİ

Yard.Doç.Dr.Melahat BEYDOĞAN
Dokuz Eylül Üniversitesi
Buca Eğitim Fakültesi
Eğitim Bilimleri Bölümü

ÖZET

Özel eğitime muhtaç çocuklardan spastikler, ortopedik özürlüler grubunda düşünülmüş, onlardan çok yönden ayrıldıkları gözardı edilmiştir. Spastik özürlü, merkezi sinir sistemindeki bir hasar nedeniyle kol ve bacakların kasılması, bazan tek yönlü etkilenmelerin görülmesi, vücudun yeterince kullanılamaması, istem dışı davranışların görülmesidir. Yurdumuzdaki spastiklerin tedavi ve eğitimleri çeşitli rehabilitasyon merkezlerinde sürdürülmektedir.

İzmir'de hayırsever Salih Dedenin maddi katkılarıyla Mart 1993 yılında Balçova'da Salih Dede Spastik Özürlüler Rehabilitasyon Merkezi açılmıştır. Derneğin tedavi ve eğitim çalışmaları bu iç açıcı rahat ortamda devam etmektedir. Çünkü çocuğu ve genci ailesinin ve buradaki uzmanların yardımıyla kendine yeter hale getirmek, üretken kılmak amaçlanmıştır.

Batıda özürlülük problemi büyük ölçüde çözülmüş, yasalar geliştirilmiş, kurum ve eleman sayısı artırılmıştır. Bu yazıda ayrıca Almanya'daki "Hephata" kurumu ile "Schwarzacher Hof" özürlüler sitesindeki, özürlüleri üretken kılan eğitim çalışmaları kısaca anlatılmıştır.

SUMMARY

Spastic children, needing special training and treatment, are supposed to be in the disabled group, however they differ from them in many aspects.

Cerebral Palsy which causes the self spasmodic movement through difficulty in controlling voluntary muscles is mostly the result of the damage of the nerve system or the brain.

Spastic children in our country have been treated and trained in different rehabilitation centers.

Salih Dede, who liked helping others, supported the Balçova Rehabilitation Center in İzmir and the center was opened in March 1993.

The main purposes of these centers are to help the spastic individuals to be helpful to both themselves and their country and to make them productive in the future.

In European countries, this problem has been almost solved, some laws have been put into practice, and the number of rehabilitation centers and specialists has been increased.

In addition to the given information above I have tried to explain the studies and treatments in "Hephata" and "Schwarzacher Hof" in Germany where the disables have been treated, cured and trained, so they became productive.

GİRİŞ

Yurdumuzda özel eğitime muhtaç çocuklar sorunu son yıllarda önemle üzerinde durulan konular arasında yer almaktadır.

1985-86 yılı verilerine göre öğretim çağında bulunan 10.284.151 çocuktan 143.978'inin ortopedik özürlü olduğu kabul edilmekte, spastikler ayrıca belirtilmemektedir. Spastik çocukların okulu yoktur. Hastanelerin ve derneklerin rehabilitasyon merkezlerince tedavi ve eğitim çalışmaları sürdürülmektedir. Bu arada birkaç ciddi vakıf çalışmasından da söz edilebilir.

Bu yazıda Spastik Çocukların özellikleri, Rehabilitasyon Merkezleri, Salih Dede Rehabilitasyon Merkezinin çalışmaları ve baidan bazı ülkelerde özürüllüren üretim dünyasına katılmasına ilişkin örnekler sunulacaktır.

SPASTİK ÖZÜRLÜ ÇOCUKLAR KİMDİR?

Doğum öncesinde, sırasında veya sonrasında beyin zedelenmesine neden olan herhangi bir durum beyinsel inmelere neden olabilir. Anne doğum öncesinde ateşli hastalıklar, Alman kızamığı geçirebilir, karı koca arasında Rh uyumsuzluğu vardır, rontgen ışınları almış olabilir, daha pek çok neden bebeğin beyinin zedelenmesine yol açabilir. Doğum sırasında ise zor doğum beyin sıkışmalarına neden olabilmektedir. Küçük doğan bebekler de, oksijen yetmezliğinde zehirlenme, yüksek ateş ve beyin kanamaları gibi nedenlerle kalıtsal nedenlerinde merkezi sinir sistemi zedelenmesine neden olabileceği belirtilebilir.

Merkezi sinir sistemine, beyine bağlı bozukluklar için "spastik" terimi, beyin felci gibi terimler de kullanılır. Beyinsel inme (Cerebral Palsy)de raslanan terimler arasındadır. Beyinden kaynaklanan hareket bozukluğunda hareket etmekte zorluk çeken, istemli hareketleri akıcı düzenli ve tam olmayan, birçok hassas hareketi kesinlikle yapamayan, adaletlerinde genellikle gerilme ve kasılma olan çocuklardır. Hatta Ataxie de, çocuğun istemli hareketleri düzensiz seyredip denge kurabilmesinde zorluk çekilir.¹ Athetosis de ise merkezi sinir sistemine bağlı bu bozuklukta ara vermeksizin birbirini izleyen istem dışı hareketler, genellikle el ve ağız kesiminde görülür. Beyin büyük ölçüde zedendiğinde çocuk hiç bir zaman durmayı ve yürümeyi öğrenemez.

Devimsel yetersizlik derecesine göre farklı isimler verilmiştir. Spastikte kişinin kasları kendi isteği dışında kasılır, gerilir, istemli hareketler güçlkle yapılır gerginlik vardır, genellikle bacaklar kalçadan itibaren kasılmış, dizler içeriye doğru dönüktür. Rigiditi de birey kasların gerginliği nedeniyle baston gibi gerilmiştir, eğilmekte güçlük çekerler monopleyi, tek uzuv etkilenmiştir, hemipleyi aynı yöndeki

1) Margret Fedkamp, Yol Gösterici, Çev: Sırrı Mete Atsu, Talihsiz Broşür, Wilhelm Flören-Monchengladbach. ss.5-6.

uzuvlar etkilenmiştir. Parapleyi de sadece bacaklar etkilenmiş, Tripleyide iki bacak ve bir kol, kuadrupleji ise hem bacaklar hem de kollar etkilenmiş, dipleyide bacaklar kollardan daha fazla etkilenmiştir.²

Genellikle beyinsel inneli çocuklarda işitme, görme yetersizliği ve algısal güçlükler konuşma bozuklukları, zihinsel gerilikten biri veya birkaçı bulunabilir. Bazıları da normal veya normalin üstünde zekaya sahip olabilirler. Rehberlik merkezlerinde Psikiyatri ve psikologlarımızda özürllülere uygulanacak zeka testleri yoktur. Spastik özürllü çocukların zihinsel ölçümü ve yorumlanması ayrıca uzmanlık gerektirmektedir.

Spastik çocuklar doktor muayenesinden sonra, fizyoterapistler tarafından da motor teste tabi tutulurlar.

Spastik çocukların öğrenmekte güçlük çektiği görülür, kas krampları spazma gelebilir, çocuk olağan dışı davranış gösterebilir, ürkek huzursuz saldırgan olabilir. Gelişiminde, kan dolaşımında, uyku düzeninde idrar ve dışkı yapmada arızalar doğabilir.

SPASTİKLER OKUL ÖNCESİ DÖNEMİ

Batı ülkelerinde spastik çocuklarla çalışmalara çok erken başlanmaktadır. Hareket jimnastiği doğumun ilk aylarından başlayıp hiç bırakılmadan sürdürülmektedir. Annenin bu hareketleri öğrenmek için denemesi iyici öğrenip uygulaması gerekmektedir. Çocuk, ev ortamında her zaman bu jimnastik hareketlerini yapmaya hazır ve hevesli değildir. Çocuk ilk başlarda ağlayıp rahatsız olsa da ilerleyen zaman içinde anne ile bu jimnastik hareketlerine alışır ve zevk almaya, bir süre sonra da bu hareketlerin kendisine yararı olduğunu hissetmeye başlar.

Çocukta spastik özelliğin dışında dikkat çekici zihinsel bir durum doğacak olursa olanaklar ölçüsünde erken bir çağda eğitimi sağlanmalıdır. Öğrenme zorluklarında, davranış bozukluklarında, yavaşlamalarda veya dikkati bir noktaya toplayamamada eğitimcilerin oyun türü yöntemlerle tedaviye yöneldikleri görülür. Çocuklar için oyun ilerdeki yaşamlarına hazırlanmadır.

Çocuk 9 aya ulaştığı halde hala anne baba diyemiyorsa salt türeme ve sarsılma veya gözlerinin kayması biçiminde kramp krizleri görülüyorsa doktora başvurulmalı ve gerekli önlemler alınmalıdır. Çünkü kramplara karşı ilaçların sürekli ve uzun süre alınması gereklidir.

Almanya'da üç yaşından sonra çocuk yuvaya gitmek zorundadır. Normal çocuklar için olduğu gibi kusurlu çocuklar için özel yuvalar bulunmaktadır. Bu kurumlar aileleri aydınlatıcı bilgi verdikleri gibi özürllü çocuğu da tanımak isterler. Yuvalar ücretsizdir, durumu iyi olan ailelerden katkı alınmaktadır. Çocuk yuvaları, çocuğun gelişimine yardımcı olduğu gibi, bakımına ve gözetimine dönük bir yükü de ailenin üzerinden alır.³

Çocuk yuvasından sonra çocuğun hangi okullara gönderilebileceği bildirilir. Okul süresi 10 yıldır. Okul tamamlandıktan sonra ne tür bir eğitim görmesi gerektiği konusunda eğitimcilerle görüşülmelidir. İş

2) Y.Özsoy., M.Özyürek., S.Eripek. Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar, Karatepe Yyn., Genel No: 7, Ankara, 1989, ss.124-125.

3) M.Fedkamp. aynı, ss.16-17.

kurumunun yetkili meslek danışmanı ile işbirliği yapılarak meslek öğreneceği bir işyeri bulunur.

Arazi çok ağır olan çocukların eğitim görmeleri olağan dışıdır. Kendi durumlarına uygun atölyelerde yatılı veya gündüzlü olarak yerleştirilirler ve böylelikle yetenekleri kapsamında ilerleyebilmelerine olanak yaratılmış olur.

REHABİLİTASYON MERKEZLERİ

Yurdumuzda Spastiklerin tedavi ve eğitimleri için Üniversite, SSYB, İşçi Sigortalarına ve Milli Savunma Bakanlığına bağlı hastanelerde bazı hizmetler yapılmaktadır. Ankara da Modern bir Rehabilitasyon Merkezi ile Hacettepe Üniversitesinde Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Yüksek Okulu kurulmuştur. Ayrıca bazı gönüllü kuruluşlar ve özürfüler dernekleri de ortopedik ve özürfüler ve spastikler için bazı çalışmalar yapmaktadırlar. Aralarında istenilen düzeyde koordineli bir çalışma yapılamamakta, ancak bazı dernekler özürfülere maddi yardım sağlamaktadır.⁴

Rehabilitasyon merkezleri Avrupa'da ve ABD de İkinci Dünya Savaşından bugünlere kadar gelişme ve yayılmasını sürdürmüştür. Bu merkezlerdeki programlar, gereksinimlere uymak için değişirken yeni tipte çeşitli merkezler kurulmaya devam etmiştir.

Rehabilitasyon, sakatlık yapan hastalık veya yaralanmanın başlangıcından, kalan kabiliyetlerin en iyi şekilde düzenlenmesine kadar uzanır. Rehabilitasyonun başarılı olması da, ağır arazilerde tıp ve tıpla ilgili bir çok ihtisas dalında işbirliğini gerektirir. Uzman doktor, ortopedist, psikiyatrist, psikolog, fizyoterapist, konuşma özürfü terapisti, uğraşı meşgale terapisti, boş zaman eğitimcileri, sosyal hizmet uzmanı, öğretmen, yönetici, iş öğretmeni veya öğreticinin işbirliği gerekmektedir.⁵

1947 yılında yayınlanan bir yazıda, "Rehabilitasyon, sakatın mümkün olan en yüksek fiziksel, zihinsel, sosyal ve ekonomik düzeye gelmesidir" tanımı görülmektedir. Tedavinin de bir bütün olduğu, tek başına tıbbi, sosyal, psikolojik, mesleki ve ekonomik olmayıp bütün bu yönlerin, bireyin gereksinim özellik ve koşullarına bağlı olarak az veya çok rol oynadığı bilinmektedir.

Bu merkezler ne sadece hastane ne okul ne de endüstri kuruluşları olmadıkları halde hepsinin özelliklerine sahip yerlerdir. Bütün hizmetlerin birleştirilmesini sağlayabilmektedir. Çünkü bu hizmetler sürekli bir şekilde koordineli olup birbirini tamamlamadıkça bireye zarar verebilmektedir; çünkü fiziksel durum, ne duygulardan ne de özürün ekonomik yönü fiziki ve duygusal özelliklerden kolaylıkla ayrılamaz. Rehabilitasyon Merkezinde bir elemanın yaptığından diğerinin haberi olmasa sıkıntı çekecek ilk kişi özürfü bireydir.

Rehabilitasyon Merkezleri özürfü çocuğa veya gence sağladığı hizmetlerin sayısı ve çeşitliliği bakımından esnekler. Bu kurum bir toplumdaki diğer hizmet ve programlara kendisini uydurma bakımından elastikler. Merkez, büyük ya da küçük olabilir.

Allen S. Russek, "Rehabilitasyon merkezi kavramı yaşayacak ve gelişecekse, icra standartlarının oluşması ve kendi kendine devamı için gerekli hazırlığı da içine almalıdır. Bu nedenle rehabilitasyon

4) M.Enç., D.Çağlar., Y.Özsoy. Özel Eğitime Giriş, A.Ü.E.F.Yn. No:156, Ankara, 1987, ss.172-173.

5) Henry Redkey, Çev. Türkyılmaz Özel, Bugünün Rehabilitasyon Merkezleri, SSYB., Yn., No:20 1965, s.5

ekibinin ister yalnız, ister hastanede bir servis olarak bulunsun araştırma ve eğitimin aktif programlarıyla meşgul olmadıkça, yeterli olabileceği düşünülemez". demektir. Kessler de "olanakların bir yerde toplanması, bireyin iyileşmesi ve moralin artırılmasını düşünmeye mecbur olan bütün personel üzerinde yaygın bir çalışma ve ortaklaşa çaba havası olmalıdır" görüşündedir.⁶

Merkez çocuğu veya genci bir bütün olarak görmeye, onu anlamaya ve onun problemlerinin her yönüyle tıbbi, psikolojik, sosyal ve mesleki yönden etkililer şekilde meşgul olmaya çalışır. Deneyimlerden hasta yararlanabilecekse dört alandaki hizmetlerin hepsi aynı zamanda verilmelidir.

Rehabilitasyon uzun ve zor bir yoldur ve merkezler bu işle ilgili diğer birimlerin ekserisi gibi çalışmanın başında özürlü gence ait iyi bir çalışma planı yapmak istemektedirler. Gencin veya yetişkinin bütün gereksinimleri birbiriyle ilgili olduğundan böyle bir değerlendirme gereklidir. Bir merkezin doktorları, sosyal hemşireleri, meslek danışmanları ve diğer uzmanlarıyla özürlü gencin rehabilitasyon gücünü ve rehabilitasyon başarmada atılacak adımları güvenilir bir şekilde tesbit etmesi ölçmesi ve toplu bir şekilde düzenlemesi mümkündür.

Avrupa ve Amerika'da II. Dünya savaşından sonra rehabilitasyon merkezlerinin sayısı ve niteliği gelişmiştir. Savaş yıllarında bu hizmetler, askeri hastaneler tarafından yürütülmüştür.

İZMİR SALİH DEDE SPASTİK ÖZÜRLÜ ÇOCUKLAR REHABİLİTASYON MERKEZİNİN ÇALIŞMALARI

Özürlü çocuklara kendisini adanmış, yıllarını bu derneğin çalışmalarına vermiş Meliha alpa'tın ve eşinin yıllar süren uğraşısı, hayırsever Salih Deđe'nin 800 milyon TL. bağışı ve Özel İdare işbirliği ile gerçekleştirilen bu modern bina 1993 Mart ayında İzmir Balçova'da hizmete girmiştir, çocuk ve gençlere gündüzlü olarak tedavi ve eğitim hizmetleri verilmektedir. Şu andaki giderleri dernek bütçesinden sağlanmakta, yardımsever insanların, maddi manevi katkıları beklenmektedir.

Spastik çocukların teşhisi bir doktor tarafından belirlendikten sonra, gerekli görülürse İzmir'deki Rehberlik ve Araştırma merkezlerinden birisinde zeka testleri uygulanır ve bu belgelerle Rehabilitasyon merkezine başvurulur. Kurumdaki fizyoterapist ikinci değerlendirmeyi yaparak verilecek eğitimi tespit eder. Her çocuk için kurumdaki uzmanlarla birlikte tedavi ve eğitim, sanat çalışmaları, spor, okuma-yazma, konuşma terapisi ve grup terapilerini içeren bir program yapılır.

Burada önemli olan bir konu, çocuğa fizyoterapistin verdiği eğitimi annelerin de gözlemesi, öğrenmesi ve aynı çalışmaları evde devam ettirmesidir. Çünkü uzun zaman hastalığı olduğu için ailenin yardımı desteği ve bu konuya inanması şarttır. Bu nedenle ailelere haftada bir yarım gün grup eğitimi verilmektedir. Çünkü bu uzun süren çalışmalar sonunda vücut çalıştırılarak, çocuklar kendilerine yeterli duruma getirilebilecektir.

Programlar, çocuğun bir de zihinsel engeli varsa ona göre düzenlenmekte, ailelerin eğitim düzeyi, ekonomik düzeyi de göz önüne alınmaktadır. Bu farklı çevrelerden gelenler, ailesi ile uyumsuz olanlar göz önüne alınarak, ana-baba öğretmen hatta kardeşler işbirliği ile çalışılarak daha kolay başarıya ulaşılmaktadır. Aile programı aksatmadan uygularsa gelişme, aksatır uygulamazsa kısa sürede gerileme

6) Allen S. Russek, Archives of Physical Medicine and Rehabilitation Vol. 38, No:4, p.232.

gözlenebilmektedir. Hatta ev ortamında yüksek sesle konuşma, bağırma çağırma, kısıtlanma, aşırı koruma, baskı veya utanma, çocuğu gizleme, kardeşler arası ayırım bu programı aksatabilmektedir. Evde uygulanan çalışma çizelgesi her hafta kontrol edilerek, çocukta veya gençte görülen durumların nedeni anlaşılmaya çalışılmaktadır. Çocuğun öğrenme isteği, çabası oldukça önemlidir. Örneğin konuşma terapisi sırasındaki inat davranışı kaldırılmadan bir başka çalışma yapılamamaktadır.

Kurumda Uygulanan Çalışmalardan Fizyoterapiye başlanırken çocuğun öyküsü alınır ve değerlendirme formu doldurulur. Çocuğun özür türü hamilelikte mi, doğum esnasında mı doğumdan sonra mı bu durumun ortaya çıktığı belirlenir. (Porapleji) iki bacakta mı, (tripleji) iki bacak bir kolda mı, (Dipleji) yani bacaklar koldan daha fazla mı etkilenmiştir hepsi belirlenir. Çünkü beyinsel inme de (Cerebral Palys), devimsel yetersizlik yanı sıra nisbetler veya zihinsel geriliklerde görülebilmektedir.

Klinik çalışmalar göstermiştir ki Cerebral Palys vakalarında hepsinde zihinsel gerilik yoktur. Bazı araştırmalarda oranlar şöyledir: Freedheim'in 1958 yılındaki klinik bulguları 0.59, 1956'da 354 vakada Schonell'in 0.45, 1954'de Hopkins V. diğerleri 992 çocukta 0.49, Hawks'ın 1974'deki bulguları 0.40 - 0.60'dır.⁷

Fizyoterapide çocukla veya gençle diyaloga girme, söylenilenleri anlayabilme, işbirliği yapabilme önemli olduğu için başta test uygulanarak programa başlanıyor, üç ay sonra iyileşme varsa bir üst egzersiz programına geçilebiliyor.

Kurumda hidroterapi (su terapisi) Balçova kaplıcalarındaki havuzlarda gerçekleştirilmektedir. 37-42 derecedeki, çok sıcak olmayan sularda hareket yaptırılıyor. Çok sıcakta kaslardaki kasılma daha fazla artabilmektedir. Buz tedavisi, kaslara havlu içinde buz konarak kaslar açılmaya çalışılıyor. Kum torbası ile çalışma, araçlarla çalışma, paralel ve yer minderindeki çalışmalarla (45 dakika süresi) bu kaslar açılmaya çalışılır. Dik durma bağlama çalışmalarında kan basıncı düzenleniyor ve ağırlık ayaklara verilerek dik durmaları sağlanmaya çalışılıyor.

Fizyoterapi, Davranış Terapisi, Konuşma Terapisi bireysel olarak gerçekleştirilmektedir.

Konuşma Terapisi: Konuşamayan, bazı durumlarda okuyabilen çocuklarda diyafram eğitimi çene ve kas güçlendirme çalışmaları sese dönüştürülerek sürdürülmektedir. Sonra kelimelere ve cümlelere geçilir.

Davranış Terapisi: Bu çalışmada çocukların yapamadığı davranışlara ulaşma, davranış değiştirme amaçlanmıştır. Çok zaman sözle ödüllendirilirler.

Grup Terapisi: Terapide 7 çocukla çalışma yapılmaktadır. İlkokul programından yararlanılarak 2. sınıf düzeyinde bir program yapılmıştır. Grup üyeleri arasında tartışma yaratılarak, zaman zaman psiko-drama uygulanmakta, gencin bu ortamda benlik saygısı "kendinin farkında olma" duygusunu yaşamayı sağlar. Çok zaman genç beğenmediği kişiliğinden rahatsız olarak, psikoloğa saldırgan ifadeler yönelmektedir. Bazan birbirini rahatsız edecek davranışlarda bulunmakta, hatta psikologla olan göz

7) Samuel A. Kirk, James J. Callagher, Educating Exceptional Children, Houghton Miffling Company Boston, New Jersey, Fifth Ed. 1986, s.419.

iletişimi ve onun hakimiyeti önemli olmakta, desteklenmediklerini hissederlerse, ilgisizliği farkederlerse konuşmamayı yeğlemektedirler. Bu çalışmada amaç, kişinin kendisi gibi özürlü bireyler arasında kendisini özgürce ortaya koymasınıdır.

Aile Terapisi: Ana-baba beraberce terapiye alınarak, çocuk hakkında gerekli bilgiler alınıp gerekli tavsiye ve uyarılar yapılmaktadır.

Aile Toplantılarında kurum çalışanlarının da görüşleri alınır. Çünkü çocukla ilgili programlar bir yıl için düzenlenmekte hiç ara verilmemektedir. Her ayın sonunda da çocukların değerlendirme raporu ile ilgili bilgi ailelere verilmektedir. Raporda başaramadıkları konular ortaya çıkacağı için başarısızlıklar üzerinde durulacak, birlikte çözüm yolları araştırılacaktır.

Okuma-yazma, sanat çalışmaları: Çocuklar duygu ve düşüncelerini iç dünyalarını yaptıkları çalışmalarla ifade ederler. Çünkü uygun ortam ve materyal sağlandığında hayal gücü ve duygularını birleştirir, seçim yapar, kararlar verir, yardımlaşır, paylaşır, gruba katılma, kendini planlama uygulama ve tamamlama ile ilgili beceriler kazanır. Bu beceri kazanma sırasında çocukların büyük ve küçük kaslarının kuvvetlenmesine daha, koordineli hareket etmesine, el-göz koordinasyonunun gelişmesine yardımcı olur. Özürlü çocukların yetenekleri de büyük oranda ayrıcalıklar göstereceği için onların eğitiminde kendilerine özgü ilerleme sağlayıcı esnek bir program izlenmektedir.⁸

El sanatları, çocuğun kendi yeteneklerine güvenmesine ve daha olumlu kişilik geliştirmesine yardımcı olur. Çünkü bu doğal dürtüdür, eserler sergilenecek, çocuğun benlik kavramının gelişimi de sağlanır.

Kağıt yırtma, kağıt kesme, oyma, kağıt katlama, model kopye etme, ipliğe dizme, yoğurma, hazır resimleri boyama, resim yapma alanları renkle kaplama sebze ve ip baskıları iplik baskıları kolaj çalışmaları model yapımı, maske ve kuklalar türündeki çalışmalar daha da zenginleştirilebilir. Pek çok malzeme bir araya getirilerek de daha karmaşık çalışmalar süslemeler yaptırılabilir.

Diğer çalışmalar: Bu kurumda da yaptırılabilceği düşünülen çalışmalardan bir tanesi daktilo, bilgisayar kullanımı. "Spastik özürlü olmaya engel değildir" gerçeğinden hareketle sosyo-ekonomik durumu iyi olan aileler ev ortamında bu çalışmaları destekleyebileceklerdir. 37 yaşındaki Nilgün Acar daktilo kullanmakta, şiir ve öyküler yazmakta, 17 yaşındaki Aslı Dinçman, 5,5 yaşında okumayı öğrenmiş fakat diploma alamamıştır. Makaleler öyküler yazmakta, pek çok insanla yazışmakta, diğer özürlülere T.V. ve gazete yoluyla mesajlar göndermektedir.⁹ Kendisine olan güveni oldukça gelişmiştir.

Spor çalışmaları: yürüyüş koşu yarışları, basketbol çalışmaları da programlarda yer almaktadır. Çocuklar ve gençler sabah 9.00'dan 14.00'e kadar eğitim ve rehabilitasyon çalışmalarına katılmaktadırlar.

ALMANYA UYGULAMALARINDAN ÖRNEKLER

Almanya'da özürlülerle ilgili yasalara paralel eğitim kurumları ve işyerleri oldukça olumlu gelişmeler göstermiş.

8) Şule Bilir (Ed.) Özürlü Çocuklar ve Eğitimleri, "Özel Eğitimde Sanat" Betül Dikmen, Filiz Emir, Ayyıldız Mat. A.Ş. Ankara, 1986, ss.153-157.

9) "Azmin Zaferi" Milliyet Gazetesi, 9.5.1991, ss.2-10.

1964 yılında Kassel kentinin yakınlarında kurulan birimde kimsesiz kızlar eğitilirken, onların koruyucu ailelere verilmesi ile bu birimler özürllüer için kullanılmaya başlanmıştır. Hephata adı verilen bu kurumlara dini kuruluşlar da sahip çıkmışlar, 1933-45 yılları arasında Almanya'da özürllüye uygulanan yokediş politikası ortadan kalkmış, onlar için üretmen dünyanın kapıları açılmıştır. Prof.Karl Jokisch, "sanayileşmenin işsizliğı artırdığını, gittekeç de sağlıklı ve nitelikli insanlara gereksinim duyulduğunu, özürllüer için onurlu yaşam olanaklarının giderek daralacağını" düşünerek kaygılarını belirtmektedir.

Hollandada özürllüer için kurulan tarımsal çalışma tesislerinde yönetici H.J.Meijer "özürllü bireylerin burada çalışırken çok mutlu olduklarını, sağlıklarını koruyup daha da geliştiklerini belirtmiştir. Almanyada ise 1988'de endüstriyel kuruluşlarda istihdam edilmiş 773 bin ağır özürllü birey görülür.¹⁰ 127 bin kişi istihdam edilememiştir. Özürllülerin 0.16'sı işsizdir. 350'nin üzerinde atölye ve çalışma yeri oluşturulmuştur. 70 bin ağır özürllü eğitim görmekte, el becerisi edinebilmekte ve çalışabilir duruma gelmektedir. Bunlar toplumun binde biridir. 0.80'i bedensel özür, 0.10'u zihinsel, 0.06'sı ruhsal özürllüdür. Heptata özürllüler sitesinde toplam 1349 işyeri vardır. Heptata'da çeşitli özür grupları birlikte yaşamakta 6 yaşında başlayan özel eğitim, 9 yıl sürmektedir. Bu kurum okul-konut-atölye yaşamından bireyi uzaklaştırarak eğitim verme yerine sağlıklı insanlarla kaynaştırarak birlikte yaşamaları ve etkileşim içinde olmalarını sağlamaya çalışmaktadır. 6 özürllü aynı bölümde eğitim görür, çalışma alanları bol ışıklı, geniş camlı ve çevreye açılabilir. Sabah 9'dan akşam 9'a kadar rahat bir ortamda hiç bir zorlayıcı disipline bağlı tutulmadan dilediğı zaman dilediğı kadar eğitim görmekte, dilediğı gibi hareket etmektedir.

Burada özür türü ayrımı yoktur. Özürllülerin birbirleriyle kaynaşması düşünölmüştür. Yaşlı özürllülerde sistemin içinde yer almaktadır.

Binada elektrik donanımıyla çalışan kaldırmaçlar, bedensel özürllü bireyin yıkanmasında büyük kolaylıklar sağlıyor. Özür durumuna göre bu eşyalar aynalar v.s. eşyalar değişik açılarda kullanılabilir.

Schwarzacher Hof Özürllüler Sitesi ise 1880'de 2600 özürllüyle eğitime başlamış, daha sonra 1936 yılında genişletölmö sürmüştür. 850 adet özürllü konut yeri 82 adet yurt ve 1000 bakım personeli vardır. Evangelich kilisesi öncölüğünde kurulan bu site, toplumun dışladığı insanları korumayı amaçlamaktadır.¹¹

Klinik hizmetler arasında epilepsi krizlerini gözetme, enfeksiyon hastalıkları tedavisi, kasların gelişimi egzersizlerine kadar, kan kimyası labratuvarı, Röntgen birimi ve EEG test bölümü de vardır. Bedensel özürllüler, eğersiz çıplak at üzerinde durabilme ve yardımsız dolaşabilme eğitimi görmekte, kaslarının çalışması sağlanmaktadır. Uzmanlar "her vücut aktif olmak zorundadır, eğer yaşamı sürecekse" demektedirler.

Almanya'da Sosyal Pedagoji meslek okullarında özürllü bireyler için eleman yetiştirilmektedir.

Yurdumuzda şu anda Anadolu Üniversitesi, Gazi Üniversitesi gibi birkaç üniversitede özel eğitim bölümü vardır. Buca Eğitim Faköltesi Eğitim Bilimleri Bölümünde Özel Eğitime Giriş ve bazı Özel Eğitim dersleri okutulmakta, anabilim dalı bulunmamaktadır.

10) M.Ölçen, Ali Nejat Ölçen. Özürllüler Hukuku, Zihinsel Yetersiz Çocukları Yetiştirme Vakfı Yayın No:1, 1991, ss.46-53.

11) M.Ölçen, Ali Nejat Ölçen, aynı. s.62.

Bütün Almanya'da 21 adet iş atölyesi vardır. 4 tanesi Baden-Württemberg eyaletindedir. 2575 özürü kapasitesine sahiptir. Ağır özürülerin 0.41.1'i 180.000 kişi eğitisel iş atölyesi dışında özel ve kamu sektörünün tesislerinde çalışmaktaydı. 1981 yılında sadece 5000 ağır özürü işsizdi.

Mosbach kentinde 1940-44 yılında 262 özürünün yok edilşinin anısına bir anıt dikilmiş, anıta bu yapılanlardan şaşkınlık ve utanç duyulduğu yazılmıştır.

Yurdumuzda sağlık istatistikler elde edildiği halde, özürüler konusunda bu başarılammıştır. Genel görüş ışığında özürülerin oranı 0.15'lere göre tahminler ve planlamalar yapılmaktadır, bu da eğitimcileri gerçekci çözümlere götürmekten uzaktır.

Yurdumuzdaki özürülerle ilgili yasalar yetersizdir, iş yerleri özürüye kapılarını açmamaktadır, cezaların yaptırım gücü yetersizdir. Özürüleri eğiten tedavi eden kurumlarda yeterince tanınmamış, halka bu kurumlar anlatılamamış, yararına inandırılmamıştır. Bu nedenledir ki paneller, konferanslar, basın yayın organları yoluyla özürüyü eğitimcinin gereği, önemi ve özür gruplarıyla ilgili kurumlar tanıtılmaklı anlatılmaldır. Bu kurumlarda çalışacak yardımcı personel ve uzmanlarına da yetiştirilmesi için kısa zamanda acil önlemler alınmalıdır. Batıda özürüler büyük oranda üretim dünyasına katılmışlardır, katılmaya da devam etmektedir. Yurdumuzda da benzer örnek tesislerle işe başlanmalı ve yavaş da olsa yaygınlaştırılmalıdır ki insanlar özürülerin de üretime katkılarının olabileceğine inandırılabilsin.

KAYNAKÇA

- Bilir, Şule (Ed.) Özürü Çocuklar ve Eğitimleri, "Özel Eğitimde Sanat" Betül Dikmen, Filiz Emir, Ayyıldız Mat. A.Ş. Ankara 1986, ss.153-157.
- Enç, M. Çağlar D., Özsoy, Y. Özel Eğitime Giriş, A.Ü.E.F.Yın. No:156, Ankara, 1987, ss.172-173.
- Fedkamp, Margret. Yol Gösterici, Çev: Sırrı Mete Atsu, Tarihsiz Broşür, Wilhelm Flören, Monchengladbach, ss.5-6.
- Kirk Samuel. A., Callagher, James.J., Educating Exceptional Children, Houghton Miffling Company, Boston New Jersey Fifth Ed. 1986, s.419.
- Özsoy, Y. Özyürek M.Eripek, S., Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar, Karatepe Yın., Genel No:7, Ankara, 1989, ss.124-125.
- Ölçen, M., Ölçen, Ali Nejat., Özürüler Hukuku. Almanya'da Özürülerin Üretken Dünyası, Zihinsel Yetersiz Çocukları Yetiştirme Vakfı Yayın No:1, 1991, ss.46-53.
- Redkey Henry, Çev: Türkyılmaz Özel, Bugünün Rehabilitasyon Merkezleri, SSYB, Yın. No:20, 1965, s.5.
- Russek S.Allen, Archives of Physical Medicine and Rehabilitation Vol. 38, No:4, p.232.
- "Azmin Zaferi" Milliyet Gazetesi, 9.5.1991, ss.2-10.